

ความสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมคำสอนอีสานกับวรรณกรรมประเภทอื่น:
การปฏิสังสรรค์ของตัวบททางวัฒนธรรมในบริบทท้องถิ่น*
RELATIONSHIP BETWEEN ISAN DIDACTIC LITERATURE AND OTHER
TYPES OF ISAN LITERATURE: THE INTERACTION OF CULTURAL
TEXTS IN LOCAL CONTEXTS

ศาริศา สุขคง

Sarisa Sukkhong

ปฐม หงษ์สุวรรณ

Pathom Hongsuwan

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

Mahasarakham University, Thailand

E-mail: sarisa.chom@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมคำสอนอีสานกับวรรณกรรมประเภทอื่น โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ประเภทวิจัยเอกสาร (Documentary Research) โดยสังเคราะห์แนวคิดเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมมาประยุกต์ใช้ศึกษาวิเคราะห์และตีความข้อมูลวรรณกรรมคำสอนอีสาน โดยมุ่งศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมคำสอนอีสานกับวรรณกรรมประเภทอื่นของอีสาน ซึ่งผู้วิจัยได้คัดเลือกวรรณกรรมคำสอนอีสานจำนวน 42 เรื่อง และวรรณกรรมประเภทอื่นของอีสานจำนวน 12 เรื่อง มาใช้เป็นข้อมูลในการศึกษาครั้งนี้ จากการศึกษาพบว่า วรรณกรรมคำสอนอีสานมีความสัมพันธ์กับวรรณกรรมประเภทอื่น 5 ประเภท ได้แก่ 1) ความสัมพันธ์กับวรรณกรรมพุทธศาสนา วรรณกรรมคำสอนอีสานได้รับอิทธิพลจากวรรณกรรมพุทธศาสนาทั้งในด้านเนื้อหาคำสอนในการนำเสนอแนวคิด และรูปแบบกลวิธีเล่าเรื่องแบบชาดก 2) ความสัมพันธ์กับวรรณกรรมนิทาน วรรณกรรมคำสอนอีสานมีความสัมพันธ์ในแง่ของการรับอิทธิพลในด้านเนื้อหา และการส่งอิทธิพลทั้งด้านเนื้อหา และรูปแบบ 3) ความสัมพันธ์กับวรรณกรรมกฎหมาย วรรณกรรมคำสอนอีสานมีความสัมพันธ์ในแง่ความคล้ายคลึงด้านเนื้อหาอย่างเด่นชัด 4) ความสัมพันธ์กับวรรณกรรมประวัติศาสตร์ วรรณกรรมคำสอนอีสานมีความสัมพันธ์ในแง่การส่งอิทธิพลด้านรูปแบบ 2 ประการ คือ การแทรกคำสอนเป็นตอน และ

* Received 14 November 2021; Revised 14 December 2021; Accepted 19 December 2021

การแทรกคำสอนในเล่าเรื่อง 5) ความสัมพันธ์กับวรรณกรรมร่วมสมัย วรรณกรรมคำสอนอีสานมีความสัมพันธ์ในแง่การส่งอิทธิพลด้านเนื้อหาเป็นสำคัญ การศึกษาในแง่ความสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมครั้งนี้แสดงให้เห็นการปฏิสังสรรค์ของตัวบทที่นำไปสู่การอธิบายความหมายทางวัฒนธรรมในบริบทท้องถิ่นอีสาน อีกทั้งยังแสดงให้เห็นการสืบทอดอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์อันสะท้อนคุณค่าของวรรณกรรมคำสอนอีสานในฐานะคู่มือชีวิตของคนท้องถิ่น

คำสำคัญ: วรรณกรรมคำสอนอีสาน, วรรณกรรมประเภทอื่น, ความสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรม, การปฏิสังสรรค์

Abstract

The Objectives of this research article were to study the relationship between Isan didactic literature and other types of Isan literature. Qualitative research methodology was used in this documentary research by synthesizing the concept of literary relationships to be applied in studying, analyzing, and interpreting information in the Isan didactic literature. 42 pieces of Isan didactic literature and 12 stories of other types of Isan literature were used as data in this study. According to the study, it was found that the 42 pieces of Isan didactic literature were related to five other types of Isan literature as follows: 1) With respect to the relationship with Buddhist literature, the Isan didactic literature had been influenced by Buddhist literature, both in terms of didactic contents in conceptual presentations and allegory storytelling strategies. 2) Regarding the relationship with tale literature, the Isan didactic literature correlated with contents and forms. 3) According to the relationship with legal literature, the Isan didactic literature had a strong relationship in terms of content similarity. 4) With regard to the relationship with historical literature, the Isan didactic literature had a relationship in terms of influence in two aspects: inserted didactic content in each section and inserted didactic content in narratives. 5) Dealing with the relationship with contemporary literature, the Isan didactic literature had a significant role in terms of content influence. The study on relationship between Isan didactic literature and other types of Isan literature revealed the interaction of the texts leading to the explanation of the cultural meanings in the Isan local contexts. It also indicated the inheritance of ethnic identity reflecting the value of Isan didactic literature as a guide for local people to spend their lives.

Keywords: Isan Didactic Literature, Other Literature, Relationship to Literature, Interaction

บทนำ

วรรณกรรมคำสอนอีสานมีเจตนาในการเขียนเพื่อมุ่งอบรมสั่งสอนเป็นสำคัญ โดยมีลักษณะเด่นคือระบุ ผู้รับคำสอน และมีเนื้อหาคำสอนที่ครอบคลุมการสอนทุกเพศ ทุกวัย และทุกสถานภาพในสังคม อีกทั้งยังเป็นเอกสารบันทึกอุดมการณ์ของคนท้องถิ่นไว้อีกด้วย (จารุวรรณ ธรรมวัตร, 2528) อุดมการณ์ความคิดของคนอีสานจึงถูกถ่ายทอดโดยการสอนผ่านวรรณกรรมคำสอน ซึ่งนับเป็นวิธีสืบทอดอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ทางหนึ่งให้ดำรงอยู่มาถึงทุกวันนี้ รวมถึงแสดงให้เห็นว่าคนอีสานมีอัตลักษณ์ที่แตกต่างจากคนท้องถิ่นอื่นอย่างไร ไม่ว่าจะเป็น วิถีชีวิต ค่านิยม ความเชื่อ หรือจริยธรรม อัตลักษณ์เกี่ยวข้องกับความรู้สึกนึกคิดที่บุคคลมีต่อตนเองว่า “ฉันคือใคร” ซึ่งเกิดจากการปฏิสัมพันธ์ (Interaction) ระหว่างตัวเรากับคนอื่น (ปฐม หงษ์สุวรรณ, 2561) วรรณกรรมคำสอนอีสานในฐานะตัวบท (Text) ที่แฝงอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์อีสานไว้จึงอาจเป็นตัวบททางวัฒนธรรม (Culture Text) ที่มีมิติสัมพันธ์กับวรรณกรรมประเภทอื่นตามธรรมชาติของข้อมูลทางวัฒนธรรมที่มักไม่หยุดนิ่ง ทว่ามีการปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวบทเสมือนมนุษย์ที่ดำรงชีวิตอยู่ในสังคมและมีการปะทะสังสรรค์ซึ่งกันและกันอยู่เสมอ

แนวคิดดังกล่าวยังมีความสอดคล้องสัมพันธ์กับการมองวรรณกรรมคำสอนอีสานผ่านแนวคิดอุปลักษณ์ (Metaphor) หรือตัวแทนของความจริง (Representation of truth) และในฐานะของเวทีหรือพื้นที่ทางกายภาพหรือพื้นที่ในจินตนาการที่มีการนำเสนอความจริงเกิดขึ้น (พัฒนา กิตติอาษา, 2546) อีกด้วย พื้นที่ภูมิภาควิทยาตามสายตาของนักทฤษฎีสายวิพากษ์อย่างองรี เลอแฟบร์ (สุภัทร สมอนา, 2559) ไม่ใช่สิ่งที่บริสุทธิ์แต่เป็นสิ่งที่ถูกประกอบสร้างขึ้นเพื่อเงื่อนไขต่าง ๆ ซึ่งเป็นสิ่งประดิษฐ์กรรมทางวัฒนธรรมที่บรรจุความหมายและคุณค่าลงไปในพื้นที่ วรรณกรรมคำสอนของอีสานก็เปรียบเสมือน “พื้นที่ชุมชนประสบการณ์” ที่เติมเต็มความหมายให้แก่ภูมิภาค และเป็นสื่อสืบทอดความรู้ของคนรุ่นเก่าสู่คนรุ่นใหม่ ตามความหมายของวัฒนธรรมที่คลีฟฟอร์ด เกียร์ซ (Clifford Geertz) นักมานุษยวิทยานิยามว่า วัฒนธรรมคือความหมายที่มนุษย์ถักทอขึ้น และสัมพันธ์ไปกับวิถีการดำเนินชีวิตของพวกเขาอย่างแนบแน่น (คล้ายกับใยแมงมุม) เสมือน “เรื่องเล่า” เกี่ยวกับชีวิตของผู้คนที่ต่างร่วมสร้างสรรค์ และเล่าสู่กันฟัง (วสันต์ ปัญญาแก้ว, 2560)

การผลิตสร้างวรรณกรรมให้เป็นงานสร้างสรรค์ทางปัญญาย่อมถูกประกอบสร้างขึ้นอย่างมีกลไกทางภาษา การสร้างความรู้ต้องอาศัยความคิดสร้างสรรค์ซึ่งครอบคลุมถึงการคิดตีแบบอเนกนัย (Divergent Thinking) หรือการคิดกว้างไกลหลายทิศทาง คิดยืดหยุ่น มีจินตนาการ คิดอย่างละเอียด (Elaborative Thinking) และการคิดเพื่อสร้างสิ่งใหม่ หรือ

นวัตกรรมที่ไม่เคยมีผู้ใดคิดสร้างสรรค์มาก่อน (Innovation Thinking) และการเป็นต้นแบบ (New, Original) การใช้งานได้ (Workable) และเหมาะสมกับบริบท (Appropriate) (พัชรินทร์ สิริสุนทร, 2558) ซึ่งวรรณกรรมคำสอนจำเป็นต้องมีแนวคิดที่ดีที่เป็นต้นกำเนิดของเนื้อหา คำสอนอันน่าเชื่อถือ และจำเป็นต้องมีกลวิธีนำเสนอที่สร้างสรรค์เพื่อให้ผู้อ่านเข้าถึงคล้อยตามได้ โดยง่าย แนวคิดหรือกลวิธีนำเสนอของกวีจึงอาจมีที่หลากหลายที่ทำให้วรรณกรรมคำสอน มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับวรรณกรรมประเภทอื่น

การศึกษาในแง่ความสัมพันธ์ย่อมทำให้เห็นโครงสร้างทางสังคมวัฒนธรรมที่มีความใกล้เคียงกันระหว่างวรรณกรรมคำสอนกับวรรณกรรมประเภทอื่น ทั้งในแง่ความคล้ายคลึง เกี่ยวข้องของแนวคิดคำสอน ลักษณะร่วมที่โดดเด่นในการนำเสนอ หรือการรับ-ส่งอิทธิพลของ วรรณกรรมคำสอนกับวรรณกรรมประเภทอื่นซึ่งทำให้เห็นบทบาทของวรรณกรรมคำสอนต่อ สังคมท้องถิ่น และประจักษ์ถึงการสรรค์สร้างงานที่ควรค่าแก่การอ่านยิ่งขึ้น ผู้วิจัยจึงสนใจ ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมคำสอนอีสานกับวรรณกรรมประเภทอื่นของอีสาน เพื่อให้เห็นการปฏิสังสรรค์ของตัวบททางวัฒนธรรมในบริบทท้องถิ่นที่นำไปสู่ความเข้าใจ ความหมายความสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมที่ยึดโยง และสืบทอดอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ให้ ดำรงอยู่ท่ามกลางยุคสมัย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมคำสอนอีสานกับวรรณกรรมประเภทอื่น ของอีสาน

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ผู้วิจัยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) และการวิจัย เิงเอกสาร (Documentary Research) โดยสำรวจ และรวบรวมข้อมูลวรรณกรรมคำสอน อีสานที่เป็นหนังสือหรือเอกสารปริวรรตที่มีการตีพิมพ์เผยแพร่เป็นอักษรปัจจุบันที่ประพันธ์ด้วย สำนวนภาษาถิ่นอีสาน และวรรณกรรมประเภทอื่นของอีสานที่ประพันธ์โดยกวีชาวอีสาน ตลอดจนวรรณกรรมร่วมสมัยของอีสานที่นำเสนอเนื้อหาข้อมูลเกี่ยวข้องกับวรรณกรรมคำสอน อีสาน

การรวบรวมข้อมูล

ทั้งนี้ผู้วิจัยแบ่งข้อมูลวรรณกรรมออกเป็น 2 ประเภท คือ 1) ข้อมูลหลัก คือวรรณกรรม คำสอน จำนวน 42 เรื่อง ได้แก่ กาพย์พระ牟尼, ท้าวคำสอน, อินทนิญาณสอนลูก, ธรรมดาสอน โลก, พญาคำกองสอนไพร่, พระอุปัคตผาบบมาร, ศรีสวัสดิ์วัด, สีหราชสอนลูก, เสียวสวาด, คติโลกคตธรรม, คำสอนลูกสะใภ้, ชนะสันธราชเทศนาคำสอน, ท้าวกำพริคำสอน, เทวดาสอน โลก, แทนน้ำนมแม่, นางวิสาขาแต่งงาน, นิทานกระต่ายในวงพระจันทร์, นิทานท้าวคนคุ้ม, นิยายสุภาชีวิตพ่อสอนลูก, ปู่สอนหลาน, ประมวลนานาอาณิสงส์แผนใหม่ เล่ม 1, ประมวลนานา

อานิสงส์แผนใหม่ เล่ม 2, ประมวลนานาอานิสงส์แผนใหม่ เล่ม 3, พระอินทร์ใช้ชาติ, มะไลหมื่น มะไลแสน, สิริจันโทวาทคำสอน, สุภาสิตสอนลูก, แสงมณีแยงโลก, หลานสอนปู่, คำกลอนสอน โลก, คำกลอนนักเทศน์, คำสอนญาติโยมอีสาน, โฉลกชายดีและชั่ว โฉลกหญิงดีและชั่ว, นานาสุภาสิตคำกลอน, นานาปัญหา, บุญนำกรรมแต่ง, ประชุมกลอนคติธรรม, ผนวกร่วมสมัย, ณะหยา ภูมิปัญญาท้องถิ่นชาวอีสานและคนลาวล้านช้าง, ย่าสอนหลาน, ลุงสอนหลาน และ สู้ขวัญอีสานร่วมสมัย 2) ข้อมูลรอง คือวรรณกรรมประเภทอื่นของอีสาน จำนวน 12 เรื่อง ได้แก่ นิทานขุนบรม, ปฐมกัป: ปู่สังคะสา ย่าสังคะสี, กตหมายโบราณ, ฮิตสิบสองคองสิบสี่, ท้าวคำสอนเลือกสาว, พญาคันคาก, สิ้นไชย, สังข์ทอง, ลำมหาชาติ (พระเวสสันดรชาดก), ไตรโลกวิถการ, ไหมแท้ที่แม่ทอ และหนาวดอกจาน

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลวรรณกรรมคำสอนของอีสานตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้เพื่อตอบ โจทย์วิจัย โดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยสังเคราะห์แนวคิดความสัมพันธ์ ระหว่างวรรณกรรมมาประยุกต์ใช้ในการศึกษาวิเคราะห์ จากนั้นเรียบเรียงนำเสนอเสนอ ผลการวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัย

ผลการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมคำสอนอีสานกับวรรณกรรมประเภทอื่น ของอีสาน พบว่าวรรณกรรมคำสอนอีสานมีความสัมพันธ์กับวรรณกรรมประเภทอื่นที่เด่นชัด 5 ประเภท ได้แก่ ความสัมพันธ์กับวรรณกรรมพุทธศาสนา ความสัมพันธ์กับวรรณกรรมนิทาน ความสัมพันธ์กับวรรณกรรมกฎหมาย ความสัมพันธ์กับวรรณกรรมประวัติศาสตร์ ความสัมพันธ์ กับกับวรรณกรรมร่วมสมัย สรุปได้ดังนี้

ตารางที่ 1 ตารางสรุปความสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมคำสอนอีสานกับวรรณกรรม ประเภทอื่น

วรรณกรรมประเภทอื่น	วรรณกรรม	วรรณกรรม	วรรณกรรม	วรรณกรรม	วรรณกรรม
	พุทธศาสนา	นิทาน	กฎหมาย	ประวัติศาสตร์	ร่วมสมัย
วรรณกรรมคำสอนอีสาน	ลำมหาชาติ	ท้าวคำสอน	กตหมาย	นิทานขุนบรม,	ไหมแท้ที่
	(พระ	เลือกสาว,	โบราณ,	ปฐมกัป:	แม่ทอ
	เวสสันดร	พญาคันคาก,	ฮิตสิบสอง	ปู่สังคะสา	และหนาว
	ชาดก),	สิ้นไชย, สังข์	คองสิบสี่	ย่าสังคะสี	ดอกจาน
	ไตรโลก	ทอง			
	วิถการ				
คติโลกคติธรรม, ภาพพระมุนี	การรับ				
ธรรมดาสอนโลก, พระอุปัชฌายา, มาร,	อิทธิพล				
คติโลกคติธรรม, ชนชั้นราชเทศนา	ด้านเนื้อหา				
คำสอน, เทวดาสอนโลก, เทพนันทน์	และรูปแบบ				

วรรณกรรมประเภทอื่น วรรณกรรมคำสอนอีสาน	วรรณกรรม พุทธศาสนา ลัทธิมหาชาติ (พระ เวสสันดร ชาดก), ไตรโลก วิถถาร	วรรณกรรม นิทาน ท้าวคำสอน เสือกสาว, พญาคนคอก, สินไชย, สังข์ ทอง	วรรณกรรม กฎหมาย กตหมาย โบราณ, ฮิตสิบสอง คองสิบสี่	วรรณกรรม ประวัติศาสตร์ นิทานขุนบรม, ปฐมกัป: ปู่สังคะสา ย่าสังคะลี	วรรณกรรม ร่วมสมัย ใหม่แท้ที่ แม่ทอ และหนาว ดอกจาน
	แม่, ประมวลนานาอาณิสสังข์แผนใหม่ เล่ม 1-3, พระอินทร์ใช้ชาติ, มะโหลหมื่น มะโหลแสน, บุญนำกรรมแต่ง	ท้าวคำสอน, ย่าสอนหลานศรีสวัสดิ์วัด, สีหราชสอนลูก, เสียวสวาด, ท้าว กำพร้าวคำสอน, นางวิสาขาแต่งงาน, นิทานกระต่ายในวงพระจันทร์, นิทาน ท้าวคนคอก, นิยายสุภาพิตพอสอนลูก	การรับ-ส่ง อิทธิพล ด้านรูปแบบ และเนื้อหา		
พญาคำกองสอนไพร่คำสอนลูกสะใภ้, โฉลกขายดีและชั่ว โฉลกหญิงดีและชั่ว, ผะหยายา			ความ คล้ายคลึง ด้านเนื้อหา		
สิริจันโทวาทคำสอน, ปุสสอนหลาน, หลานสอนปู่, คำกลอนสอนโลก, คำกลอนนักเทศน์, คำสอนญาติโยม อีสาน, ลูกสอนหลาน				การส่งอิทธิพล ด้านรูปแบบ	
ผญาร่วมสมัย, พญาคำกองสอนไพร่ อินทียาสอนลูก, ผะหยายา, นานา สุภาพิตคำกลอน, นานาปัญหา, ประชุม กลอนคติธรรม, สุขขัญอีสานร่วมสมัย					การส่ง อิทธิพล ด้านเนื้อหา

จากตารางข้างต้นพบว่า วรรณกรรมคำสอนอีสานทั้งหมด 42 เรื่อง มีความสัมพันธ์กับวรรณกรรมประเภทอื่น 12 เรื่อง ทั้งการรับ - การส่งอิทธิพลในด้านรูปแบบและเนื้อหา ดังจะอธิบายตามลำดับต่อไปนี้

1. ความสัมพันธ์กับวรรณกรรมพุทธศาสนา วรรณกรรมคำสอนอีสานมีความสัมพันธ์กับวรรณกรรมพุทธศาสนาในแง่ของการรับอิทธิพลทั้งด้านเนื้อหา และรูปแบบ การรับอิทธิพลด้านเนื้อหา วรรณกรรมคำสอนมีการนำเสนอแนวคิดเช่นเดียวกันกับวรรณกรรมพุทธศาสนา เช่น การรักษาศีลห้า และการรับอิทธิพลด้านรูปแบบวรรณกรรมคำสอนมีกลวิธีการนำเสนอเรื่องราวการเล่าเรื่องแบบชาดกที่มีต้นเค้าจากวรรณกรรมพุทธศาสนา

2. ความสัมพันธ์กับวรรณกรรมนิทาน วรรณกรรมคำสอนอีสานมีความสัมพันธ์กับวรรณกรรมนิทานของอีสานในแง่ของการรับ-ส่งอิทธิพล ในแง่ของการรับอิทธิพล วรรณกรรมคำสอนรับอิทธิพลด้านเนื้อหาจากวรรณกรรมนิทานโดยกล่าวอ้างถึงตัว

ละครเอกที่มีพฤติกรรมสอดคล้องกับคำสอนเพื่อยกตัวอย่างประกอบการสอน ในแง่ของการส่งอิทธิพล วรรณกรรมคำสอนส่งอิทธิพลทั้งด้านรูปแบบ และเนื้อหาต่อวรรณกรรมนิทาน การส่งอิทธิพลด้านเนื้อหาคือแนวคิดค่านิยมของคนท้องถิ่นที่มีต่อการนำเสนอแนวคิดของ ส่วนการส่งอิทธิพลด้านรูปแบบคือการสร้างสรรค์โครงเรื่องโดยนำตัวละครเอกกับโครงเรื่องมาเรียบเรียงใหม่อย่างสร้างสรรค์

3. ความสัมพันธ์กับวรรณกรรมกฎหมาย วรรณกรรมคำสอนอีสานมีความสัมพันธ์กับวรรณกรรมกฎหมายในแง่ความคล้ายคลึงด้านเนื้อหา คือนำเสนอแนวคิดคำสอนที่สัมพันธ์สอดคล้องกัน เช่น ข้อห้ามเรื่องการปฏิบัติตัวระหว่างผู้หญิงกับผู้ชายในสังคมเนื่องจากมีบทบาทเป็นวรรณกรรมที่ใช้กำกับสังคมเช่นเดียวกัน

4. ความสัมพันธ์กับวรรณกรรมประวัติศาสตร์ วรรณกรรมคำสอนอีสานมีความสัมพันธ์กับวรรณกรรมประวัติศาสตร์ในแง่การส่งอิทธิพลด้านรูปแบบ คือมีกลวิธีนำเสนอโดยการแทรกคำสอนลงไประหว่างเล่าเรื่อง โดยลักษณะการแทรกมี 2 แบบ คือ 1) การแทรกเป็นตอน หรือบั้น และ 2) การแทรกในเล่าเรื่อง

5. ความสัมพันธ์กับวรรณกรรมร่วมสมัย วรรณกรรมคำสอนอีสานมีความสัมพันธ์กับวรรณกรรมร่วมสมัยในแง่การส่งอิทธิพลด้านเนื้อหาในการนำเสนอแนวคิดของกวีร่วมสมัยให้ประพันธ์บทกวีที่มีแนวคิดสอดคล้องกับวรรณกรรมคำสอน เช่น การสอนลูกผู้หญิงให้เป็นแม่ศรีเรือน และการสอนลูกผู้ชายให้ทำงานหนัก

อภิปรายผล

จากการศึกษาเรื่อง “ความสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมคำสอนอีสานกับวรรณกรรมประเภทอื่น: การปฏิสังสรรค์ของตัวบททางวัฒนธรรมในบริบทท้องถิ่น” มีผลการศึกษาที่สามารถอภิปรายผลได้ ดังนี้

1. ความสัมพันธ์กับวรรณกรรมพุทธศาสนา

วรรณกรรมคำสอนอีสานมีความสัมพันธ์กับวรรณกรรมพุทธศาสนาอย่างใกล้ชิดเนื่องจากการนำเสนอแนวคิดที่คล้ายคลึงสอดคล้องกับวรรณกรรมพุทธศาสนา ซึ่งแนวคิดเหล่านั้นเป็นหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าที่มักจะปรากฏในวรรณกรรมพุทธศาสนาจึงอาจกล่าวได้ว่าวรรณกรรมคำสอนรับอิทธิพลด้านเนื้อหาอันมีแนวคิดจากพุทธศาสนา เช่น การรักษาศีล ดังปรากฏในวรรณกรรมพุทธศาสนาเรื่องไตรโลกวิตถการ แนวคิดดังกล่าวเป็นพื้นฐานของแนวคิดคำสอนในวรรณกรรมคำสอน เพราะเป็นข้อปฏิบัติพื้นฐานของชาวพุทธ ดังปรากฏในวรรณกรรมเรื่องคติโลกคติธรรมที่นำแนวคิดเรื่องการรักษาศีล 5 มากล่าวไว้ในคำสอน ตัวอย่างเช่น

พระบรมครูเจ้าโคตมองค์เอก จึงได้เทศน์ไว้ศีลห้ามนุษย์ธรรมมีประจำตัวไว้หญิงชาย บ่ได้ว่า กับทั้งหนุ่มและเฒ่าสาวจ้จ่อจุม บ่เลือกชุมเลือกชั้นวรรณะใดไทยแขก สีสั่งมีคู่หน้าจา เอ็นมนุษย์ธรรม เป็นเลิศผู้ล้ำค่าเต็มตัว พาให้งามภายในสู่เชิงเหลืองจำ ถึงกายาเจ้าแขนขา ทั้งหน้าผาก บ่ขาวสะอาดอ่านคือหม้อถ่านสาม ศีลก็พางามได้ศิวิสัยใสสง่า ทำให้ไ่กว่าเจ้าศีล นั้นผู้มี

(อ.ศิลา คานแก้ว, 2544)

นอกจากนี้วรรณกรรมพุทธศาสนายังส่งอิทธิพลต่อวรรณกรรมคำสอนในด้านรูปแบบ คือมีกลวิธีการนำเสนอเรื่องเล่าแบบชาดก โดยเปิดเรื่องด้วยการอ้างเหตุผลจากการกระทำไม่ดี ของตัวละครในเรื่อง หรืออาจอ้างถึงพุทธวจนะ จากนั้นพระอินทร์จึงตกลงใจให้ไปฟังธรรมจาก พระพุทธเจ้า พระพุทธเจ้าก็เทศนาโดยหยิบยกนิทานประกอบเป็นคำสอน ดังปรากฏใน วรรณกรรมเรื่องชนะสันธราชเทศนาคำสอนที่เปิดเรื่องโดยการกล่าวถึงพญา ปัสเสนกษัตริย์เมืองสาวัตถีปฏิบัติตนไม่อยู่ในศีลคอง พระอินทร์จึงตกลงใจให้พญาปัสเสนเสด็จไป ฟังธรรม ซึ่งพระพุทธเจ้าได้แสดงธรรมเทศนาโดยยกนิทานเรื่องชนะสันทกษัตริย์เมืองพาราณสีผู้ตั้งอยู่ในศีลธรรม ตัวอย่างเช่น

“...แต่นั้นสิลาเจ้าพระอินทราไหวห้วน เลยกระด้างเข้าต่างเก่าบ่คือหลัง พระอินทร์จึงห ลิงแลเยี่ยมในโลกชมพูที่ ก็จึงเห็นสัพพัญญูผู้ทรงศีลแก้ว เห็นทั้งปัสเสนเจ้าผู้มีใจสาโหด ทำบาป ทุกคำเข้ากินเหล้าสุวัน อินทร์ก็อืดเจ้าปัสเสนพระยาใหญ่ อยากให้บังเกิดให้ใจตั้งต่อบุญแท้แล้ว บ่ให้เสียศีลเจ้าบุญหลังแต่ชาติก่อน ใจหากเป็นบาปกล้าพาสร้างแต่เวร อินทร์จึงบันดาลให้หัวใจ พระยาร้านเมื่อย หลิงดูเมืองมิ่งบ้านสุญเศร้าหม่นหมอง...แต่นั้นปัสเสนเจ้าราชาพระยาใหญ่ ก้มกราบไหว้ทูลเจ้าพระยอดคุณ...พระยากล่าวแล้วพุทธบาทเทศนา ว่าดูราพระยา ปัสเสนเอยจงค่อยฟังเฮาด้าน....”

(พระครูคัมภีร์นิเทศ ป.6, 2539)

อิทธิพลของวรรณกรรมพุทธศาสนาที่ส่งไปยังวรรณกรรมคำสอนนี้ทำให้เห็นกลวิธีการ นำเสนอแนวคิด และการสร้างสรรค์งานวรรณกรรมของคนท้องถิ่นอีสานอย่างเด่นชัด เนื่องจาก บริบทสังคมท้องถิ่นอีสานเป็นสังคมพุทธศาสนาที่มีวัดเป็นศูนย์กลางชุมชน และเป็นบ่อเกิดที่ สำคัญของวรรณคดีท้องถิ่น (ศิริพร ณ ถลาง, 2543) สังคมท้องถิ่นอีสานจึงมีความผูกพันกับ พุทธศาสนากระทั่งดำรงอยู่ในวิถีชีวิตรวมถึงการสร้างสรรค์งานวรรณกรรม ซึ่งวรรณกรรม ท้องถิ่นอีสานมักได้รับอิทธิพลจากวรรณกรรมพุทธศาสนาประเภทชาดกมากที่สุด (พิฑูร มลิวัดย์, 2543) อีกทั้งการรับอิทธิพลจากวรรณกรรมพุทธศาสนาของวรรณกรรมคำสอน

ยังนับว่าเป็นกลไกการสังเคราะห์ความรู้เชิงพุทธให้มาอยู่ในรูปแบบวรรณกรรมคำสอนที่เป็นรูปธรรมเข้าถึงง่าย

2. ความสัมพันธ์กับวรรณกรรมนิทาน

วรรณกรรมคำสอนอีสานมีความสัมพันธ์กับวรรณกรรมนิทานในแง่การรับ-ส่งอิทธิพล วรรณกรรมคำสอนรับอิทธิพลด้านเนื้อหาจากวรรณกรรมนิทานโดยกล่าวอ้างถึงตัวละครเอกที่มีพฤติกรรมสอดคล้องกับคำสอนเพื่อยกตัวอย่างประกอบการสอนจึงมีความเกี่ยวข้องกันโดยปริยาย ดังปรากฏในวรรณกรรมเรื่องยาสอนหลานในตอนที่ยาสอนให้หลานหมั่นทำความดีไว้ เพราะความดีจะช่วยเกื้อหนุนให้ประสบแต่ความสุขความเจริญภายหลัง แต่หากทำบาปไว้กรรมก็จะตามทันเช่นกัน โดยยาได้อ้างถึงพฤติกรรมตัวละครจากวรรณกรรมนิทานเพื่อยกตัวอย่างประกอบการสอนคือ พญาคนคาก ลินไชย และสังข์ทอง ตัวอย่างเช่น

ไผ่ผู้ทำดีไว้	ความดีกะดิงจ่อง
ไผ่ผู้สร้างบาปไว้	กำลีไซ่เมื่อลุน
ตั้งแต่คนคากน้อย	ยังได้ฮบพะยาแถน
ยังได้คอนะคอนขวง	นั่งปองเป็นเจ้า
อันว่าลินไชท้าว	ตกโกแสนยาก
ยังได้กับถ้าวขึ้น	เป็นเจ้านั่งเมือง
ตั้งแต่เงาะฮูปฮ้าย	ยังได้นั่งเป็นพระยา
ยังได้นั่งเป็นลาชา	ซ่าลือทั้งค่าย

(บุญเกิด พิมพ์วรรณธากุล และนภาพร พิมพ์วรรณธากุล, 2545)

ในด้านการส่งอิทธิพล วรรณกรรมคำสอนส่งอิทธิพลด้านทั้งด้านเนื้อหา และรูปแบบไปยังวรรณกรรมนิทาน การส่งอิทธิพลด้านเนื้อหาคือแนวคิดค่านิยมของคนท้องถิ่นที่ปรากฏในวรรณกรรมคำสอนเป็นต้นแบบของการนำเสนอแนวคิดของเรื่อง เช่น ค่านิยมการเลือกภรรยาตามโฉลกโบราณ หรือลักษณะภรรยาที่ดี และลักษณะภรรยาที่ไม่ดี ซึ่งเป็นต้นแบบแนวคิดของวรรณกรรมนิทานเรื่องท้าวคำสอนเลือกสาว ส่วนการส่งอิทธิพลด้านรูปแบบคือการสร้างสรรค์โครงเรื่องโดยนำตัวละครเอกกับโครงเรื่องมาเรียบเรียงใหม่อย่างสร้างสรรค์เป็นวรรณกรรมนิทานเรื่องท้าวคำสอนเลือกสาว

ความสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมคำสอนกับวรรณกรรมนิทานมีลักษณะของการรับ - ส่งอิทธิพลซึ่งกันละกัน วรรณกรรมนิทานมีอิทธิพลต่อเนื้อหาคำสอนโดยอ้างถึงตัวละครซึ่งเป็นที่รู้จักของคนท้องถิ่น เมื่อนำมาใช้ประกอบการสอนจึงทำให้ผู้อ่านคล้อยตามโดยที่กวีไม่จำเป็นต้องอธิบายเรื่องราว การนำเสนอเนื้อหาเช่นนี้ยังดึงดูดให้คำสอนน่าสนใจ และสมจริงในแง่ของการประพันธ์ นพพร ประชากุล อธิบายว่าความสมจริงอิงกับมติมหาชนอันเป็นผลผลิตจากการได้ยินได้ฟังวาทกรรมที่ไหลวนอยู่ในสังคมจนเกิดความเคยชิน ความจริงใน

วรรณกรรมสัมพันธ์กับคติความเชื่อของผู้อ่านที่มีต่อความจริง ซึ่งแนวคิดความสมจริงนี้ทำให้วรรณกรรมคำสอนส่งอิทธิพลต่อการสร้างสรรค์งานวรรณกรรมนิทานให้มีอรรถรสน่าอ่านยิ่งขึ้น (นพพร ประชากุล, 2552)

3. ความสัมพันธ์กับวรรณกรรมกฎหมาย

วรรณกรรมคำสอนอีสานมีความสัมพันธ์กับวรรณกรรมประเภทกฎหมายของอีสานอย่างเด่นชัดในด้านเนื้อหาคือมีแนวคิดที่สอดคล้องกับวรรณกรรมกฎหมาย อาทิ พระยา ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวอีสานและคนลาวล้านช้างที่มีแนวคิดคำสอนด้านการปฏิบัติตัวของผู้หญิงและการปฏิบัติของผู้ชาย ดังปรากฏคำสอนเกี่ยวกับการปฏิบัติตัวของผู้ชายที่สอนว่าไม่ควรไปข้องเกี่ยวกับภรรยาของผู้อื่น หากพบเห็นภรรยาของผู้อื่นควรหลีกเลี่ยงให้ไกล อย่าโลภเอามาเป็นของตัวเองจะตกนรก และหากจำเป็นต้องพูดคุยกั้ควรระมัดระวังคำพูด อย่าได้พูดจาหยอกล้อสนิทสนมจนเกินไป ตัวอย่างเช่น

ผู้ชายนั้น เห็นเมียเขาแล้ว ปองหนีไถห่าง อย่าโลโหมากล้น จักลงหม้อแผ่นแดง จักก่าวด้านเมียเพิ่มให้เจียมใจ แท้ตาย อย่าจาคำสะท้าว หยอกโยยควนวัน

(บุญเกิด พิมพ์วรรณธากุล, 2544)

ตัวอย่างดังกล่าวสอดคล้องสัมพันธ์กับข้อห้ามในกฎหมายโบราณที่ปรากฏในอาณาจักรคำหลักเมือง ฉบับสำเนาภาพหอสมุดแห่งชาติฯ ซึ่งถือว่าการไปยุ่งเกี่ยวกับภรรยาผู้อื่นนั้นเป็นโทษร้ายแรงต้องตีให้ตาย ตัวอย่างเช่น

“...บังคับให้ผู้อื่นข้าก็ดี ข้าด้วยประโยคผู้นี้ท่านตายก็ดี บ่ตายก็ดี ผิด เป็นโทษฯ เว้นไว้แต่เจ้าแผ่นดินให้อาณัติจึงเข้าได้ฯ อันนี้ ลักของท่าน ได้ของกับมือ เจ้าของข้าตาย อันนี้ ลูเมียท่านเจ้าผัวเห็นกับโคมได้ข้าตาย.....”

(ชวนกร จันนาเวช, 2560)

ความสัมพันธ์ดังกล่าวแสดงให้เห็นบทบาทหน้าที่ของวรรณกรรมตามประเภทวรรณกรรมกฎหมายมีบทบาทในการนำเสนอทบทวนปฏิบัติที่ดีรอบความประพฤติของผู้คนในสังคมให้ดำเนินชีวิตปกติสุข ซึ่งเป็นความจริงทางสังคม (Social facts) ที่ดูเคม (Emile Durkheim) อธิบายว่าประกอบด้วยสองส่วน คือโครงสร้าง (Structures) และพลัง (Forces) ในส่วนที่เป็นโครงสร้างความจริงทางสังคม คือกฎหมาย และองค์กรบริหาร โครงสร้างเหล่านี้จำเป็นต้องมีกฎหมายมากำกับ (สุรางค์ จันทวานิช, 2552) สังคมท้องถิ่นอีสานจึงจำเป็นต้องมีวรรณกรรมกฎหมายเพื่อนำเสนอให้รู้ข้อบังคับตามบทบาทเช่นเดียวกับวรรณกรรมคำสอนที่มี

บทบาทในการอบรมสั่งสอน และเป็นหลักปฏิบัติของคนในสังคมให้เป็นไปตามทิศทางที่สังคมปรารถนา วรรณกรรมคำสอนมีบทบาทเป็นสื่ออบรมปณิสัยของปวงชนที่มีผลในทางกำหนดพฤติกรรมของมนุษย์และสังคม (จารุวรรณ ธรรมวัตร, 2528) การนำเสนอแนวคิดคำสอนในวรรณกรรมคำสอนกับวรรณกรรมกฎหมายจึงมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันอย่างใกล้ชิดในฐานะเป็นวรรณกรรมที่มีบทบาทต่อสังคมคล้ายคลึงกัน

4. ความสัมพันธ์กับวรรณกรรมประวัติศาสตร์

วรรณกรรมคำสอนอีสานมีความสัมพันธ์กับวรรณกรรมประวัติศาสตร์ในแง่การส่งอิทธิพลด้านรูปแบบ คือมีกลวิธีนำเสนอเรื่องราวโดยการแทรกคำสอนลงไประหว่างเล่าเรื่องลักษณะการแทรกมี 2 แบบ ดังนี้

4.1 การแทรกเป็นตอน หรือบั้น เรียกว่า บั้นคำสอน โดยนำแนวคิดคำสอนมาแทรกอยู่ในตอนหนึ่งของเรื่องเพื่อประกอบสร้างให้การเล่าเรื่องในประวัติศาสตร์การสร้างบ้านแปงเมืองให้มีความน่าเชื่อถือเป็นที่ศรัทธาของผู้อ่าน ดังปรากฏในวรรณกรรมเรื่องขุนบรมที่เล่าถึงการสร้างบ้านแปงเมืองของกษัตริย์แห่งอาณาจักรล้านช้าง และมีแนวคิดคำสอนแทรกอยู่ในเนื้อหาภาคหนึ่งหรือบั้นหนึ่ง เรียกว่า บั้นคำสอนขุนบรม (จารุวรรณ ธรรมวัตร, 2528) ตัวอย่างเช่น

	เฮาสั่งไว้	สุเจ้าจ้อจำ
ถัดนั้นเจ้าจึง	สอนสั่งไว้	คลองราชธรรมสิบ
กับทั้ง	คลองเสนา	ชูคนแควนเผียน

(ตฤพล ไชยสินธุ์, 2535)

4.2 การแทรกในเล่าเรื่อง โดยแทรกแนวคิดคำสอนในการนำเสนอตลอดเนื้อหา ดังปรากฏในวรรณกรรมเรื่องปู่สังคะสา ย่าสังคะสี: ปฐมกับ ที่มีการแทรกคำสอนระหว่างเล่าตำนานการสร้างโลกไว้ตัวอย่างเช่น

แล้วจึง	สอนสั่งให้	ฝูงคนเฮานี้
	เจ้านุ่งเสื่อผ้า	แพรตุ้มหมักาย
	ปันแดงให้	อย่างชิงกวนยาด กันตาย
	ตั้งฮีตให้	เขาฮู้ฮ้อมละอาย

(ตฤพล ไชยสินธุ์, 2537)

อิทธิพลด้านรูปแบบที่วรรณกรรมคำสอนมีต่อวรรณกรรมประวัติศาสตร์มีลักษณะของการสร้างสรรค์เรื่องเล่าให้ตัวบทของวรรณกรรมมีความสำคัญยิ่งขึ้น จอห์น ชัตเทอร์แลนด์

(John Sutherland) กล่าวว่ามนุษย์เป็นสัตว์ที่ชอบเล่าเรื่อง ลักษณะดังกล่าวมีมายาวนาน ตราบเท่าที่เราพอจะย้อนรอยสายพันธุ์ของเราได้ (ซัตเทอร์แลนด์ จอห์น, 2561) การสร้างสรรค์เรื่องเล่าจึงเป็นธรรมชาติอย่างหนึ่งของมนุษย์ทุกสังคมที่จะนำเสนอเรื่องเล่าประวัติศาสตร์ของตนเองให้น่าจดจำ สังคมท้องถิ่นอีสานให้ความนับถือวรรณกรรมคำสอน คำสอนที่มีอยู่ในวรรณกรรมคือเครื่องมือกำหนดวิถีชีวิตของคนอีสานและสืบทอดมาจากรุ่นสู่รุ่น (ปรีชา อุยตระกูล, 2543) ดังนั้น การแทรกคำสอนลงไประหว่างเรื่องเล่าจึงเป็นการสร้างศรัทธาให้แก่ข้อมูลประวัติศาสตร์การเล่าเรื่อง

5. ความสัมพันธ์กับวรรณกรรมร่วมสมัย

วรรณกรรมคำสอนอีสานมีความสัมพันธ์กับวรรณกรรมร่วมสมัยในแง่การส่งอิทธิพลด้านเนื้อหา วรรณกรรมคำสอนซึ่งถูกเขียนขึ้นในยุคก่อนจึงส่งอิทธิพลต่อการนำเสนอแนวคิดของกวีในวรรณกรรมร่วมสมัย เช่น แนวคิดการสอนลูกผู้หญิงให้เป็นแม่ศรีเรือน และแนวคิดการสอนลูกผู้ชายให้ทำงานหนัก ดังปรากฏในวรรณกรรมคำสอนหลานเรื่อง เช่น พญาคำกองสอนไพร่ อินทญาณสอนลูก ฆะหยากุมิปัญญาท้องถิ่นชาวอีสานและคนลาวล้านช้าง แนวคิดนี้จึงเป็นแนวคิดคลาสสิก หรือดั้งเดิมที่ส่งอิทธิพลต่อแนวคิดของกวีร่วมสมัย ดังปรากฏในบทกวีใหม่แท้ที่แม่ทอ ในหนังสือรวมกวีนิพนธ์ม้าก้านกล้วย ตัวอย่างเช่น

พร้อมทั้งสอนลูกสาวเจ้าศรีเรือน	อยู่เป็นเพื่อนแม่ทอปรารณา
เพื่อสืบทอดแรงงานกาลเวลา	ก่อนมือแม่จะอ่อนล้าต้องลาพัก
และสอนเจ้าลูกชายให้ตระนง	รักแม่ก็ของจงทำงานหนัก
ด้วยละเอียดย่อนในเอื้อไยรัก	พลีชีวิตเพื่อถักและทอไท

(ไพโรรินทร์ ขาวงาม, 2540)

แนวคิดคำสอนในวรรณกรรมคำสอนจึงลักษณะร่วมสมัยกับวรรณกรรมร่วมสมัย เพราะแนวคิดที่ถูกนำเสนอในกวีนิพนธ์ร่วมสมัยนั้นมีลักษณะร่วมทางความคิดเช่นเดียวกับวรรณกรรมคำสอน แม้ว่ากวีจะมีชีวิตอยู่ในช่วงเวลาปัจจุบัน ความร่วมสมัยคือความสัมพันธ์กับเวลาที่เรามีชีวิตอยู่แต่ไม่ได้ทำทุกอย่างตามยุคสมัย ร่วมสมัยจึงเป็นความสัมพันธ์ระหว่างชีวิตที่เฉพาะเจาะจงเฉพาะตัวของเรากับยุคสมัยที่เรามีชีวิตอยู่ (ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร, 2558)

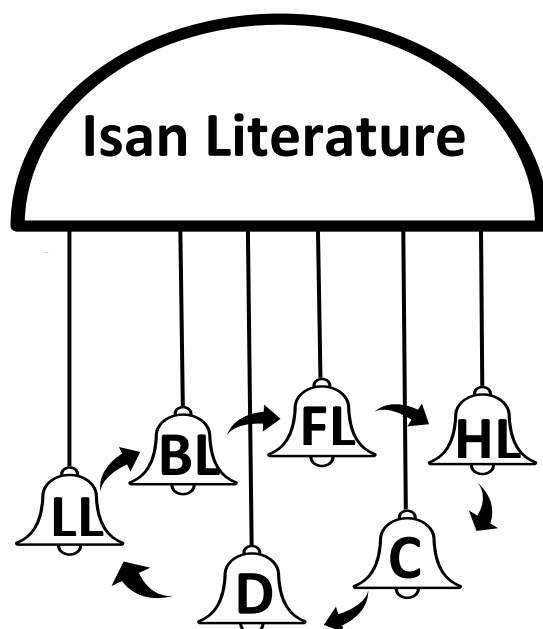
ความสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมคำสอนอีสานกับวรรณกรรมประเภทอื่นนับเป็นการปฏิสังสรรค์ของตัวบทที่อธิบายความหมายทางวัฒนธรรมและสังคมของวรรณกรรมคำสอนอีสาน ซึ่งนักสังคมวิทยาอย่างจอร์จ ซิมเมล (Georg Simmel) มองว่าการปฏิสังสรรค์คือการกระทำระหว่างกันโดยมีองค์ประกอบ 2 ประการคือ รูปแบบ และเนื้อหา (จิราภา วรเสียงสุข, 2558) เมื่อนำแนวคิดนี้มาองตัวบทในวรรณกรรมจึงเห็นการกระทำระหว่างกันทั้งด้านรูปแบบ และเนื้อหา การกระทำดังกล่าวคือการนำเสนอเนื้อหาที่สอดคล้องสัมพันธ์กัน และรับ-ส่ง

อิทธิพลด้านรูปแบบที่นำไปสู่การสร้างสรรคัวรรณกรรมในบริบทสังคมวัฒนธรรมอีสานที่มีความสัมพันธ์เชิงเครือญาติ ซึ่งเมื่อเราสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับอีสานผ่านการสร้างภาพความจริงตามแนวคิดของสจวร์ต ฮอลล์ (Stuart Hall) ภาษาคือผลผลิตของการสร้างความหมายผ่านภาษา ไม่ว่าจะเป็น ภาษาพูด ภาษาเขียน หรือระบบสัญลักษณ์ (สุกรี สมอนา, 2559) ดังนั้นบริบทดังกล่าวจึงนำไปสู่ความเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมคำสอนอีสานกับวรรณกรรมประเภทอื่นที่มีความสัมพันธ์แบบเครือญาติอันมีความใกล้ชิดกันของตัวบทในลักษณะอุปถัมภ์พึ่งพาอาศัยกันและเอื้อประโยชน์กัน (สุกรี สมอนา, 2559) ดังจะเห็นได้จากความสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมคำสอนอีสานกับวรรณกรรมประเภทอื่นที่มีลักษณะพึ่งพากันเสมือนพี่น้องท้องเดียวกันที่มีความคล้ายคลึงทั้งในด้านเนื้อหา และรูปแบบ อีกทั้งยังสืบทอดอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ให้ดำรงอยู่อย่างมีความหมาย ซึ่งกลุ่มชาติพันธุ์ทุกกลุ่มย่อมนิยามอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของตนเอง และในขณะเดียวกันก็ถูกนิยามด้วยสำนักทางประวัติศาสตร์ที่ตนเองสร้างขึ้น (ยศ สันตสมบัติ, 2556) การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมนี้คือการนิยามตัวตนของคนอีสานอีกนัยหนึ่ง เพราะนำไปสู่ความเข้าใจความหมายทางวัฒนธรรมเฉพาะถิ่นที่โยงใยอยู่ในความสัมพันธ์ของวรรณกรรมคำสอนกับวรรณกรรมประเภทอื่น และสืบทอดอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของคนอีสานให้ยึดโยงอยู่ในกระแสกาลเวลาที่เปลี่ยนแปลงไปทุกขณะ

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ใหม่จากบทความวิจัยเรื่อง “ความสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมคำสอนอีสานกับวรรณกรรมประเภทอื่น: การปฏิสังสรรค์ของตัวบททางวัฒนธรรมในบริบทท้องถิ่น” สรุปลเป็นโมเดลโมบายระฆังแขวน DL-LL-BL-FL-HL-CL ได้ ดังนี้

ภาพที่ 1 Bell wind chimes Model โมเดล DL-LL-BL-FL-HL-CL

จากภาพข้างต้น ผู้วิจัยได้ตกผลึกเป็นความรู้ใหม่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมท้องถิ่นอีสาน ซึ่งสามารถอธิบายรายละเอียด ดังนี้

DL = Didactic Literature หมายถึงวรรณกรรมคำสอน (อีสาน)

LL = Legal Literature หมายถึงวรรณกรรมกฎหมาย (อีสาน)

BL = Buddhist Literature หมายถึงวรรณกรรมพุทธศาสนา (อีสาน)

FL = Fable Literature หมายถึงวรรณกรรมนิทาน (อีสาน)

HL = Historical Literature หมายถึงวรรณกรรมประวัติศาสตร์ (อีสาน)

CL= Contemporary Literature หมายถึงวรรณกรรมร่วมสมัย (อีสาน)

ความสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมคำสอนอีสานกับวรรณกรรมประเภทอื่นของอีสาน ไม่ว่าจะเป็น วรรณกรรมกฎหมาย วรรณกรรมพุทธศาสนา วรรณกรรมนิทาน วรรณกรรมประวัติศาสตร์ หรือวรรณกรรมร่วมสมัย ล้วนมีความสอดคล้องเกี่ยวข้อผนวกกันเข้าเป็นโมเดลความคิดใหม่ คือ โมบายระฆังแขวน DL-LL-BL-FL-HL-CL ซึ่งเมื่อนำเรียงร้อยรวมกันแล้วจะบังเกิดพลังเสียงที่ไพเราะกังวานยามที่มีลมพัดผ่าน หรือมีการกระทบจากแรงเคลื่อนไหวเสมือนวรรณกรรมคำสอนอีสานกับวรรณกรรมประเภทอื่นที่เมื่อมีความสัมพันธ์กันแล้วจะสามารถขับเคลื่อนความหมาย และคุณค่าของวรรณกรรมอีสานให้ดำเนินไปอย่างแจ่มชัดใน

บริบทของวัฒนธรรมท้องถิ่น และสืบทอดอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ให้ดำรงอยู่อย่างมีตัวตนท่ามกลางความแตกต่างหลากหลายของมนุษยชาติ

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ความสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมคำสอนอีสานกับวรรณกรรมประเภทอื่นทำให้เห็นการปฏิสังสรรค์ของตัวบททางวัฒนธรรมในบริบทท้องถิ่นอีสาน ไม่ว่าจะเป็น ความสัมพันธ์กับวรรณกรรมพุทธศาสนาที่มีอิทธิพลด้านแนวคิดต่อวรรณกรรมคำสอนทำให้เนื้อหาในวรรณกรรมคำสอนมีการนำเสนอแนวคิดเชิงพุทธไว้ในคำสอนหลายเรื่อง รวมถึงการส่งอิทธิพลด้านรูปแบบที่ทำให้วรรณกรรมคำสอนมีกลวิธีการเล่าเรื่องแบบชาดก ความสัมพันธ์กับวรรณกรรมนิทานในแง่การรับ-ส่งอิทธิพลซึ่งกันและกัน วรรณกรรมคำสอนรับอิทธิพลด้านเนื้อหาในการนำเสนอแนวคิดคำสอนโดยอ้างอิงถึงตัวละครจากวรรณกรรมนิทาน และส่งอิทธิพลทั้งด้านเนื้อหา และรูปแบบต่อวรรณกรรมนิทานโดยเป็นต้นแบบแนวคิด และเป็นต้นแบบของตัวละครและโครงเรื่องวรรณกรรมนิทาน ความสัมพันธ์กับวรรณกรรมกฎหมายในแง่ของการนำเสนอเนื้อหาที่สอดคล้องกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งบทบัญญัติข้อห้ามต่าง ๆ ที่มีเนื้อหาคล้ายคลึงกัน ความสัมพันธ์กับวรรณกรรมประวัติศาสตร์ในแง่ของการส่งอิทธิพลด้านรูปแบบในการนำเสนอเรื่องเล่าให้น่าเชื่อถือจากการแทรกคำสอนในการเล่าเรื่อง หรือความสัมพันธ์กับวรรณกรรมร่วมสมัยในแง่ของการส่งอิทธิพลด้านเนื้อหาที่เป็นต้นแบบแนวคิดของกวีร่วมสมัย ความสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมทั้งหมดที่กล่าวมานั้นแสดงให้เห็นคุณค่าของวรรณกรรมคำสอนที่มีบทบาทสำคัญต่อท้องถิ่น และสะท้อนความหมายการดำรงอยู่ของตัวบททางวัฒนธรรมที่มีการปะทะสังสรรค์กันอยู่เสมอ การวิจัยนี้ทำให้ตกผลึกความคิดเป็นโมเดลใหม่ คือโมบายระฆังแขวน DL-LL-BL-FL-HL-CL ที่แสดงให้เห็นความสัมพันธ์ของวรรณกรรมคำสอนอีสานกับวรรณกรรมประเภทอื่นได้อย่างคมชัด ในส่วนข้อเสนอแนะ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะว่าควรมีการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมอีสานกับวรรณกรรมท้องถิ่นอื่นในแต่ละประเภทของวรรณกรรมเพื่อให้เห็นการปฏิสังสรรค์ของตัวบททางวัฒนธรรมในบริบทที่แตกต่าง และนำไปสู่ความเข้าใจลักษณะร่วมทางความคิด และความหลากหลายทางสังคมวัฒนธรรมของแต่ละท้องถิ่นไทย

กิตติกรรมประกาศ

บทความฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัย เรื่องวรรณกรรมคำสอนอีสาน : การประกอบสร้างความรู้และความสัมพันธ์กับวรรณกรรมประเภทอื่น สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

เอกสารอ้างอิง

- จารุวรรณ ธรรมวัตร. (2528). รายงานการวิจัยตามโครงการปริวรรตวรรณกรรมอีสานจากหนังสือผูก ศึกษาอีสาน จากวรรณกรรมคำสอน โดย จารุวรรณ ธรรมวัตร และ "คำกลอนสอนโลก" โดย พระอริยานุวัตร เขมจารี / จารุวรรณ ธรรมวัตร และ พระอริยานุวัตรเขมจารี. มหาสารคาม: สถาบันวิจัยศิลปะและวัฒนธรรมอีสาน มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม.
- จิราภา วรเสียงสุข. (2558). ทฤษฎีสังคมวิทยายุคคลาสสิก. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: เอ็ม แอนด์ เอ็ม เลเซอร์พริ้นต์.
- ชวนากร จันนาเวช. (2560). กดหมายโบราณ จากเอกสารโบราณในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เอกสารวิชาการลำดับที่ 26 กลุ่มงานอนุรักษ์เอกสารโบราณสถาบันวิจัยศิลปะและวัฒนธรรมอีสาน มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. มหาสารคาม: อภิชิตการพิมพ์.
- ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร. (2558). เอกภาวะในทฤษฎีสังคมร่วมสมัย. กรุงเทพมหานคร: วิชา.
- ชัตเตอร์แลนด์ จอห์น. (2561). วรรณกรรมประวัติศาสตร์เรื่องเล่าแห่งจินตนาการ. กรุงเทพมหานคร: บুদ্ধเศป.
- ดนุพล ไชยสินธุ์. (2535). นิทานขุนบรม. เลย: สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ วิทยาลัยครูเลย.
- _____. (2537). ปู่สังคะสา ย่าสังคะสี : ปฐมกัป. เลย: รุ่งแสง.
- นพพร ประชากุล. (2552). ยอกอักษร ย้อนความคิด เล่ม 2 ว่าด้วยสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: อ่าน.
- บุญเกิด พิมพ์วรเมธากุล. (2544). ผะหยา ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวอีสานและคนลาวล้านช้าง. ขอนแก่น: คลังนาธรรมชาติ.
- บุญเกิด พิมพ์วรเมธากุล และนภาพร พิมพ์วรเมธากุล. (2545). ย่าสอนหลาน. ขอนแก่น: คลังนาธรรมชาติ.
- ปฐม หงษ์สุวรรณ. (2561). คติชนกับสังคม : หลักการและแนวทางการศึกษาคติชนวิทยา. (พิมพ์ครั้งที่ 2). ขอนแก่น: คลังนาวิทยา.
- ปรีชา อุยตระกูล. (2543). จริยธรรมในวรรณคดีอีสาน. ใน สุกัญญา ภัทรชัย วรรณคดีท้องถิ่น พิณิจ (หน้า 151-172). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พระครูคัมภีร์นิเทศ ป.6. (2539). ชนะสันธราชเทศนาคำสอน และโกปดินหมาชวนขัน. ขอนแก่น: คลังนาธรรมชาติ.
- พัชรินทร์ สิริสุนทร. (2558). ความรู้ อำนาจ และสุขภาพ จากทฤษฎีสู่การปฏิบัติ. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- พัฒนา กิตติอาษา. (2546). วิจัยอีสาน : วิถีวิทยากับการศึกษาพลังทางสังคมในภาคอีสาน.
นครราชสีมา: สมบูรณ์พรินต์.
- พิฑูร มลิวัลย์. (2543). สรุปบรรยาย “อิทธิพลวรรณคดีพุทธศาสนาต่อวรรณกรรมท้องถิ่นภาค
อีสาน”. ใน สุกัญญา สุจฉายา วรรณคดีท้องถิ่นพินิจ (หน้า 50-76). กรุงเทพมหานคร:
สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ไพโรรินทร์ ขาวงาม. (2540). ม้าก้านกล้วย. กรุงเทพมหานคร: แพรว.
- ยศ สันตสมบัติ. (2556). มนุษย์กับวัฒนธรรม. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วสันต์ ปัญญาแก้ว. (2560). วัฒนธรรมศึกษาเบื้องต้น. เชียงใหม่: วนิดาการพิมพ์.
- ศิราพร ณ ถกลาง. (2543). การศึกษาวรรณคดีท้องถิ่นกับสังคม. ใน สุกัญญา สุจฉายา วรรณคดี
ท้องถิ่นพินิจ (หน้า 10-25). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.
- สุภางค์ จันทวานิช. (2552). ทฤษฎีสังคมวิทยา. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์
แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุภีร์ สมอนา. (2559). สังคมวิทยาอีสาน. อุดรธานี: ศักดิ์ศรีอักษรการพิมพ์.
- อ.ศิลา คานแก้ว. (2544). คดีโลกคดีธรรม. ขอนแก่น: คลังนานาธรรม.